

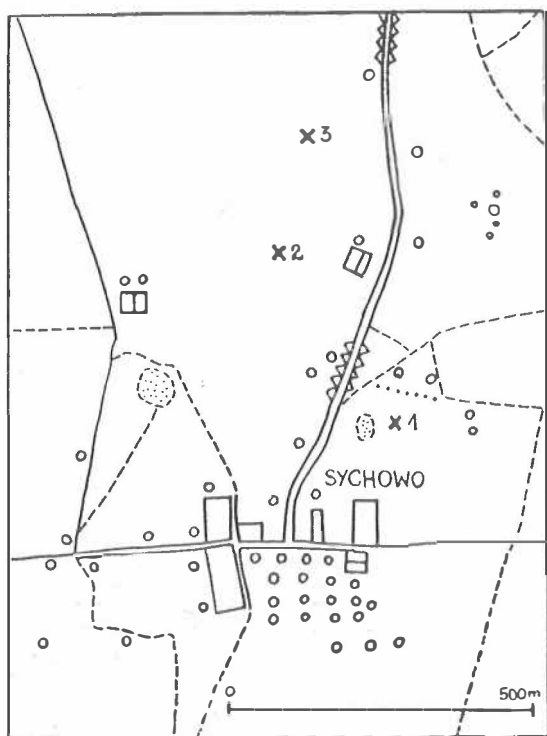
POPIELNICA DOMKOWA Z SYCHOWA, GM. LUZINO

Dnia 17 września 1973 r. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku otrzymało wiadomość o odkryciu we wsi Sychowo, gm. Luzino, woj. gdańskie, grobów skrzynkowych z popielnicami. Ekipa archeologiczna przybyła na miejsce zgłoszenia i zastała na sąsiadujących ze sobą wzgórzach dwa groby skrzynkowe: pierwszy, częściowo wyeksplorowany przez odkrywcę, zawierał popielnicę domkową, drugi, też naruszony — trzy popielnice. Na omawiane obiekty natrafiono w czasie orki. Właściciel pola Zenon Kierznikiewicz zawiadomił o zaistniałym fakcie szkołę podstawową w Sychowie, ta z kolei Powiatowy Dom Kultury w Wejherowie, który informację o zgłoszeniu przekazał Muzeum. Badania ratownicze prowadzone były w dniach 19, 20 i 22 IX 1973 r. Wynikiem prac było odsłonięcie w pierwszym grobie popielnicy domkowej, silnie zniszczonej drugiej popielnicy oraz czerpaka; inwentarz drugiego grobu składał się z trzech popielnic — dwóch twarzowych i jednej zdobionej inkrustacją. W niedalekiej odległości od obiektu pierwszego w czasie prac wykopaliskowych odkryto skupisko kamieni zawierające ułamki popielnic i przepalone kości ludzkie.

Na terenie Sychowa, jak dotąd, znane są z badań ratowniczych trzy stanowiska archeologiczne: stanowisko nr 1 to cmentarzysko ciałopalne z pochówkami popielnicowymi i jamowymi, datowane na okres późnolateński, numerem 2 zostało oznakowane stanowisko z grobem skrzynkowym, zawierającym popielnicę domkową, datowaną na okres Hallstatt C, stanowisko nr 3 to grób skrzynkowy z trzema popielnicami z okresu Hallstatt D¹. Wzmiankowane obiekty skupione są na niewielkim obszarze po obu stronach szosy wiodącej z Wejherowa do Sychowa (por. ryc. 1).

Obszar, na którym usytuowane są stanowiska to morena denna, fałista, o stosunkowo łagodnej rzeźbie, rozpościerająca się między dolinami wód Bolszewski i Gościciny. Gleby uprawne na pagórkach są lekkie i suche; zalegają one na warstwie piaszczystej gliny. Natomiast wzdłuż

¹ Bliższe dane dotyczące wzmiankowanych stanowisk znajdują się w Archiwum Muzeum Archeologicznego w Gdańsku,teczka nr 13.



Ryc. 1. Usytuowanie stanowisk archeologicznych na terenie Sychowa, gm. Luzino

Fig. 1. Situation of archaeological sites in Sychowo, Luzino district

cieków wodnych w miejscach niższych teren jest podmokły lub zatorfiony². Stanowisko nr 2 położone jest na wschodnim stoku najwyższego w tej okolicy wzniesienia, około 100 m w kierunku wschodnim od zabudowań gospodarczych K. Kierznikiewicza, po prawej stronie drogi Wejherowo — Sychowo.

Grób nr 1. Skrzynia grobowa zalegała na głębokości 70 cm od powierzchni ziemi (ryc. 2). Zbudowana była z czterech grubych płyt ściśle do siebie przylegających, tworzących we wnętrzu regularny czworobok o długości 70 cm i szerokości 65 cm. Płyty wschodnia i zachodnia były obustronnie łupane; przeciętna ich grubość wynosiła 14 cm. Płyty odkryte w północnej i południowej stronie skrzyni ociosano tylko od strony wewnętrznej. Dno grobu wystąpiło na głębokości 122 cm od powierzchni i wyłożone było płaskimi płytami, w tym jedną dużą. Górna część skrzyni obwarowana była jedną warstwą kamieni, ścianę północną wzmacniały trzy rzędy średniej wielkości kamieni. Do zachodniej płyty przylegał pojedynczy rząd kamieni, a do południowej dwa rzędy —

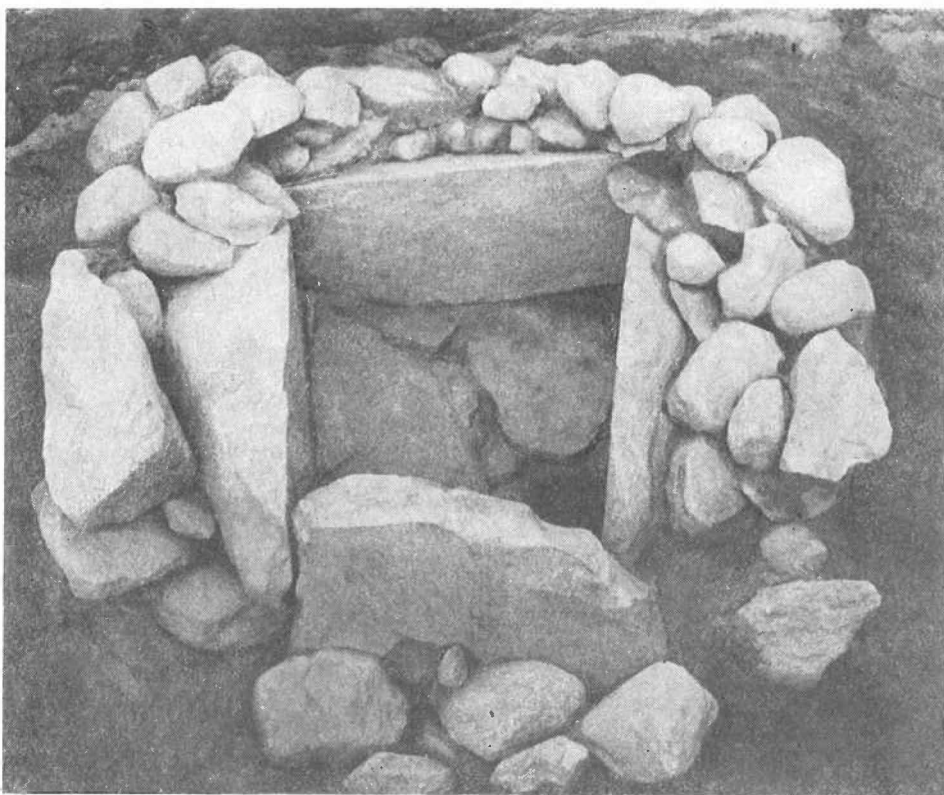
² J. Sylwestrzak, A. Rachocki, *Rozwój dolin Bolszewki i Gościciny na tle morfologii terenu przyległego*, „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”, t. 25, seria A, Geografia Fizyczna, 1972, s. 135, ryc. 1.



Ryc. 2. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Widok na odkopany grób skrzynkowy nr 1
Fig. 2. Sychowo, Luzino district, site 2. View of uncovered chest grave No. 1

wewnętrzny składający się z niewielkich otoczków i zewnętrzny z trzech głazów. Ściana wschodnia od dołu była podparta pięcioma kamieniami (ryc. 3). Grób nakrywał płaski od spodu głaz (ryc. 4) i zalegający na nim kopczyk kamieni, tworzący pierwotnie nasyp przypuszczalnie o co najmniej półmetrowej wysokości (ryc. 5). Zarówno płaszcz kamienny, jak i pokrywa zostały przez odkrywcę usunięte.

Mniej więcej w centralnej partii skrzyni stała popielnica domkowa zwrócona otworem ku północnej ścianie grobu, a we wschodniej jej części zalegały w piasku ułamki naczynia pełniącego również funkcję popielnicy, fragmenty pokrywy oraz przepalone kości ludzkie, wśród których znaleziono brązowy kolczyk. W północno-zachodnim narożniku,

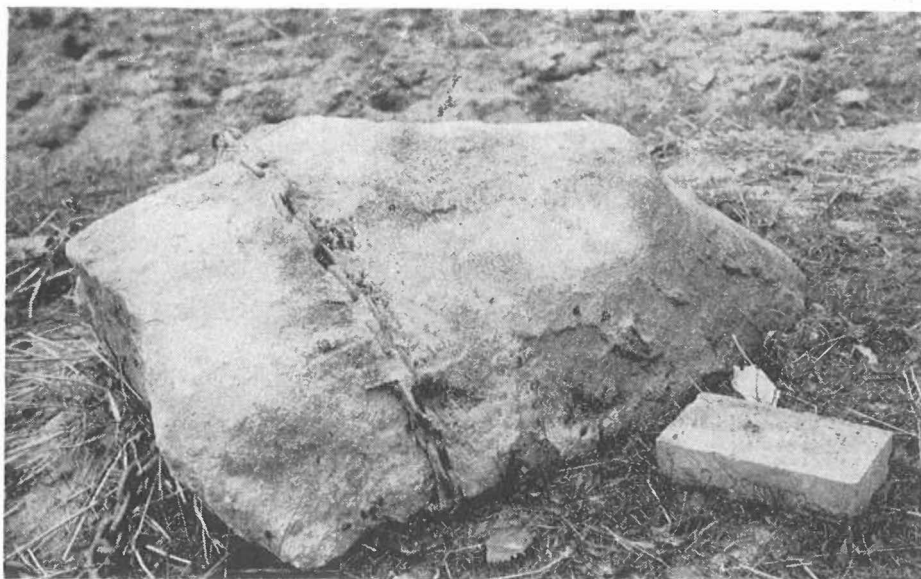


Ryc. 3. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Wnętrze grobu skrzynkowego nr 1

Fig. 3. Sychowo, Luzino district, site 2. Inside of chest grave No. 1

na głębokości 30 cm, znajdował się czerpak w charakterze przystawki (ryc. 6).

Popielnica nr 1 została ulepiona w formie domku stojącego na czterech słupkach, nakrytego asymetrycznie posadowionym dachem. Domek w dolnej części w rzucie poziomym ma kształt owalu o długości 31 cm i szerokości 25,5 cm, natomiast w górnej partii — kształt łolisty o średnicy 23 cm. Wysokość jego wynosi 36 cm. Ściany popielnicy są lekko wypukłe, nachylone w górnej części do środka. Grubość ich wynosi od 1,1 cm do 1,4 cm. Narożniki wyobrażają cztery plastyczne żeberka o szerokości 1 cm, ścięte na krawędziach. W licowej ścianie domku, nieco z boku, mieści się otwór wejściowy w kształcie nieregularnego prostokąta o wysokości 7 cm i szerokości 13,5 cm, obramowany listwą służącą do przytrzymywania płytki. Obrzeżenie z jednej strony przylega niemal do narożnika, łącząc się z nim w górnej części za pomocą poziomej wypustki; z drugiej strony sięga aż do dachu — oddalone jest od



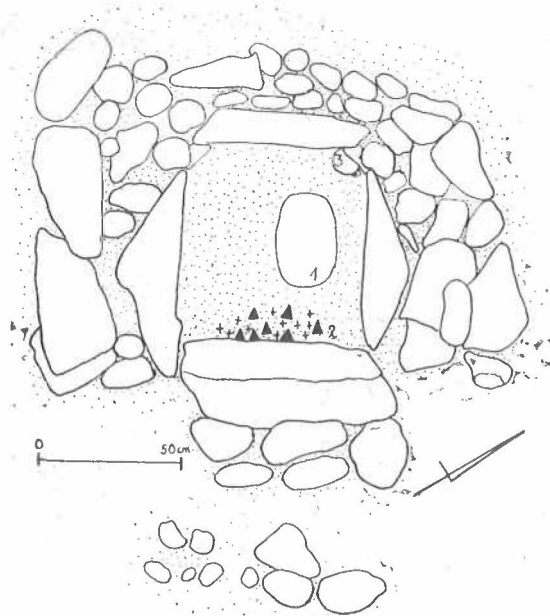
Ryc. 4. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Głaz stanowiący pokrywę grobu nr 1

Fig. 4. Sychowo, Luzino district, site 2. Boulder comprising cover of grave No. 1



Ryc. 5. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Bruk kamienny z powierzchni grobu nr 1

Fig. 5. Sychowo, Luzino district, site 2. Stone cobbles from the surface of grave No. 1



Ryc. 6. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Grób nr 1 wraz z wyposażeniem: 1 — popielnica nr 1 domkowa, 2 — popielnica nr 2, 3 — czerpak

Fig. 6. Sychowo, Luzino district, site 2. Grave No. 1 and furniture: 1 — house urn No. 1, 2 — urn No. 2, 3 — scoop

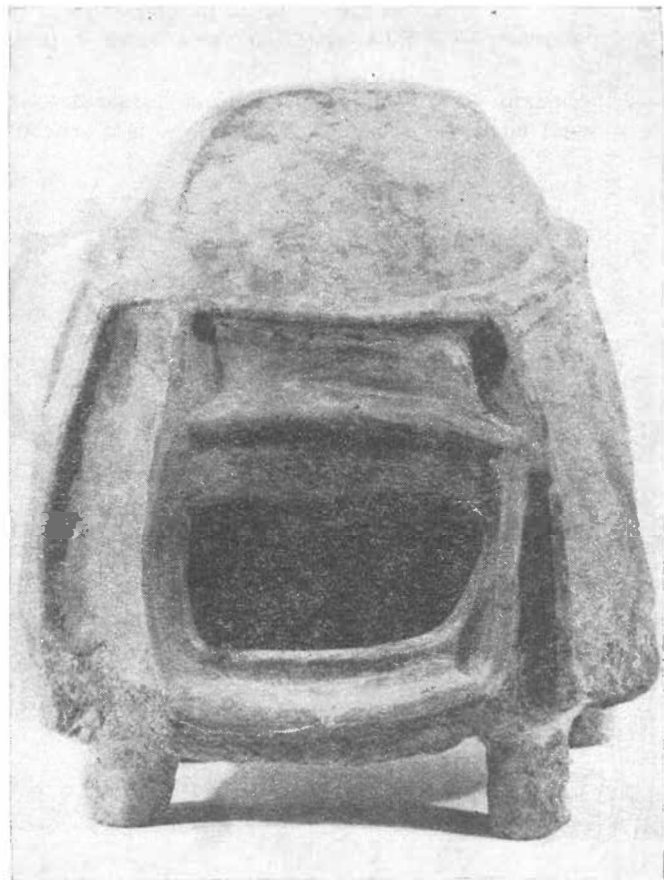
następnego narożnika od dołu 6 cm i od góry 4,5 cm. W górnej i dolnej partii obrzeżenia wywiercone są dwa otwory do zatyczki ryglującej drzwi.

Dach w rzucie poziomym ma kształt kołisty o średnicy 25 cm. Wysokość jego wynosi 10 cm. Przypomina on stożkową pokrywą czapkową. Wymodelowano na nim płaską kalenicę biegnącą po przekątnej od przedniego do tylnego narożnika. Poziomo uformowane krawędzie dachu tworzące okap wystają 1 cm poza ścianki domku.

Nóżki popielnicy są niezbyt foremnie ulepione. W rzucie poziomym mają przekroje kołiste o średnicach od 3,8 cm do 4,2 cm; wysokość ich waha się od 3,6 cm do 5,7 cm. Dolna partia popielnicy, dno i nóżki są schropowane i obmazywane poziomo palcami; górna część ścianek, dach i wnętrze są starannie gładzone. Naczynie jest niezbyt dobrze wypalone, ma barwę jasnobrunatną, jednolitą; na powierzchni widoczna jest domieszka drobnoziarnistej miki (ryc. 7, 8a—h).

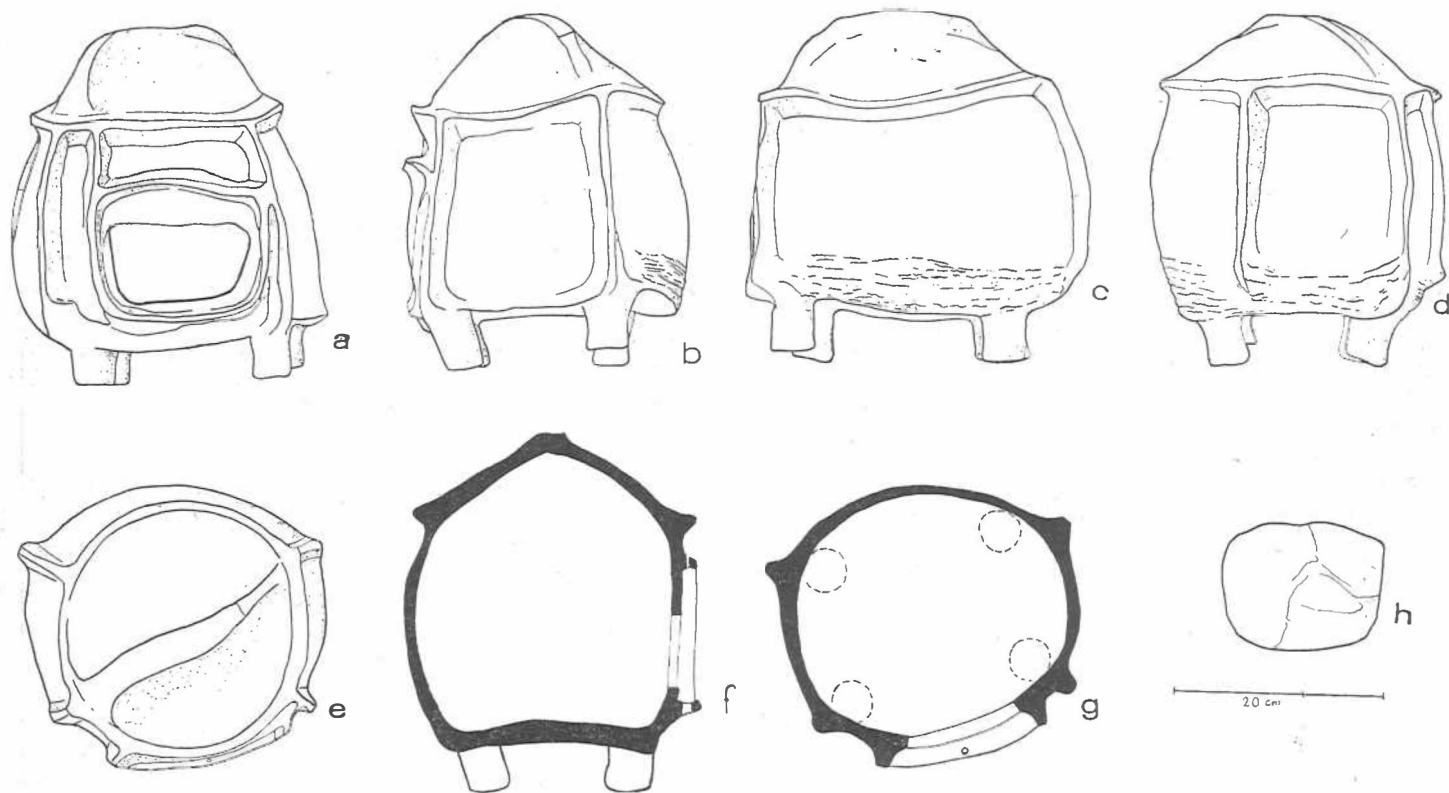
Otwór wejściowy zasłonięty był pierwotnie glinianą płytką lekko wypukłą, kształtem i rozmiarem dopasowaną do obrzeżenia otworu wejściowego. Powierzchnia płytki jest obustronnie gładzona i ma zabarwienie nieco ciemniejsze od popielnicy. Jej szerokość wynosi 15,5 cm, a wysokość 12,5 cm.

Popielnica zachowała się w bardzo dobrym stanie; tylko narożnikowe żeberka i krawędź dachu częściowo poodpadały. Ubytki te w kilku



Ryc. 7. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Popielnica domkowa

Fig. 7. Sychowo, Luzino district, site 2. House urn



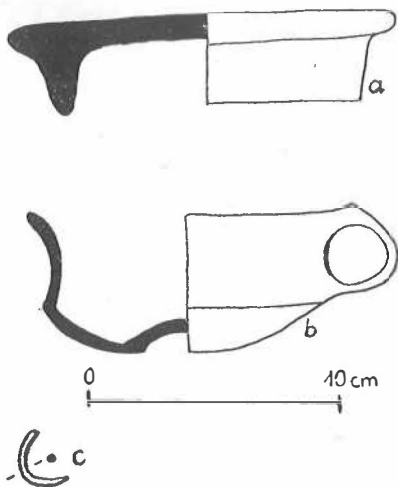
Ryc. 8. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Popielnica domkowa: a — ściana licowa, b, d — ściany szczytowe, c — ściana tylna, e — rzut poziomy dachu popielnicy, f — przekrój pionowy popielnicy, g — przekrój poziomy popielnicy, h — drzwi popielnicy

Fig. 8. Sychowo, Luzino district, site 2. House urn: a — front wall, b, d — gable walls, c — rear wall, e — horizontal projection of urn roof, f — vertical cross-section of urn, g — horizontal cross-section of urn, h — urn doors

miejscach uzupełniono gipsem. W popielnicy znajdowała się dość duża ilość przepalonych kości ludzkich z fragmentami czaszki ułożonymi w wierzchniej partii.

Popielnica nr 2 zachowała się fragmentarycznie. Było to baniaste naczynie o wyodrębnionej, stożkowatej szyjce, zdobione grupami poczwórnych bruzd, dość szerokich i płytkich, zwieszających się pionowo od nasady szyjki. Zewnętrzna powierzchnia jest gładzona, wyświecana i ma barwę szarą. Gлина zawiera domieszkę droбноziarnistego piasku.

Popielnicę przykrywała płaska pokrywa z wpuszczaną zakładką, o powierzchni gładzonej, szarobrunatnej. Pokrywa została zrekonstruowana z ułamków i uzupełniona gipsem. Wymiary: wys. 3 cm, średn. 15,5 cm, średn. zakładki 12,0 cm (ryc. 9a).



Ryc. 9. Sychowo, gm. Luzino, st. 2: a — pokrywa popielnicy nr 2, b — czerpak, c — fragment kolczyka z popielnicy nr 2
Fig. 9. Sychowo, Luzino district, site 2: a — cover of urn No. 2, b — scoop, c — fragment of ear-ring from urn No. 2

Między ułamkami ceramiki znajdowały się przepalone kości ludzkie i mały kolczyk z brązowego drutu z zachodzącymi na siebie końcami, pogięty i przepalony (ryc. 9c).

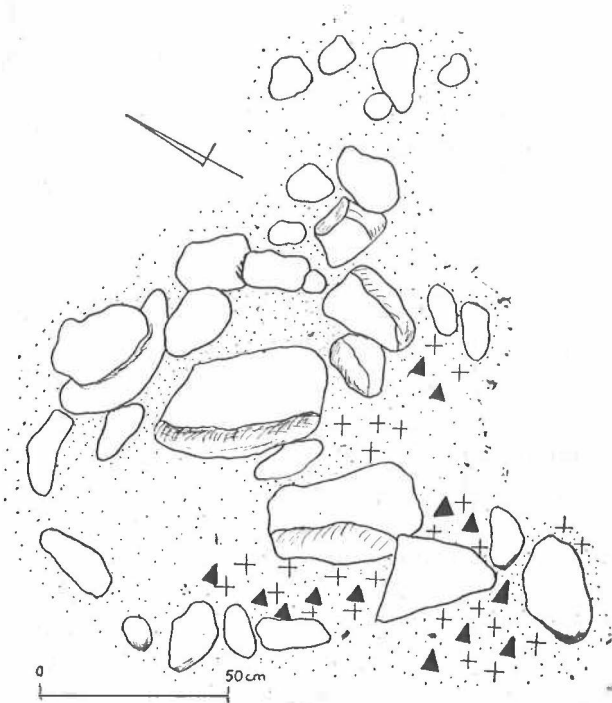
Czerpak pełniący rolę przystawki ma silnie wychyloną na zewnątrz krawędź, dość wysoką szyjkę i dwustożkowaty brzusec z ostrym załomem. Dno naczynia jest wklęsłe. Taśmowate ucho biegnące od krawędzi do załomu brzuśca ma w górnej partii lekkie wklęsnięcie. Naczynie wykonane jest bardzo starannie, ścianki są cienkie, dokładnie wygładzone i wyświecone, barwy czarnej. Czerpak zachował się w dobrym stanie, tylko miejscami rysują się na nim niewielkie pęknięcia. Wymiary: średn. otworu 12,7 cm, średn. brzuśca 11,5 cm, średn. dna 2,8 (ryc. 9b, 10).

Grób nr 2 obwarowany zachował się w stanie silnie uszkodzonym. Pozostało po nim nieregularne skupisko różnej wielkości kamieni, nie-



Ryc. 10. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Czerpak-przystawka

Fig. 10. Sychowo, Luzino district, site 2. Scoop



Ryc. 11. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Grób obwarowany nr 2

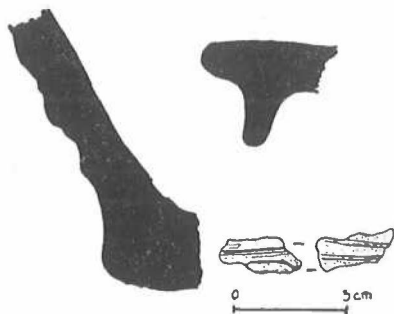
Fig. 11. Sychowo, Luzino district, site 2. Grave No. 2

kiedy obłupywanych, ciągnące się na osi wschód — zachód. Bruk zalegał na głębokości 20 cm w warstwie jasnego piasku. W części południowej i zachodniej między kamieniami i pod brukiem występowały nieduże skupiska przepalonych kości ludzkich, ułamki ceramiki oraz silnie zniszczony przedmiot brązowy. Wymiary grobu: $1,7 \times 1,6$ m (ryc. 11).

Wśród około 50 ułamków ceramiki wyróżnić można fragmenty czterech naczyń i pokrywy: a — fragmenty grubościennego naczynia o grubości dna 2,5 cm, posiadającego silnie schropowaczone, pionowo obmazywane ścianki barwy jasnopomarańczowej; b — ułamki analogicznego naczynia o grubości dna 1 cm; c — wychylona na zewnątrz krawędź i fragment brzuśca o niestarannie gładzonej, pomarańczowej powierzchni; d — fragment naczynia barwy szarobrunatnej; e — płaska pokrywa z

Ryc. 12. Sychowo, gm. Luzino, st. 2. Ceramika i fragment przedmiotu brązowego z grobu nr 2

Fig. 12. Sychowo, Luzino district, site 2. Pottery and fragment of bronze object from grave No. 2

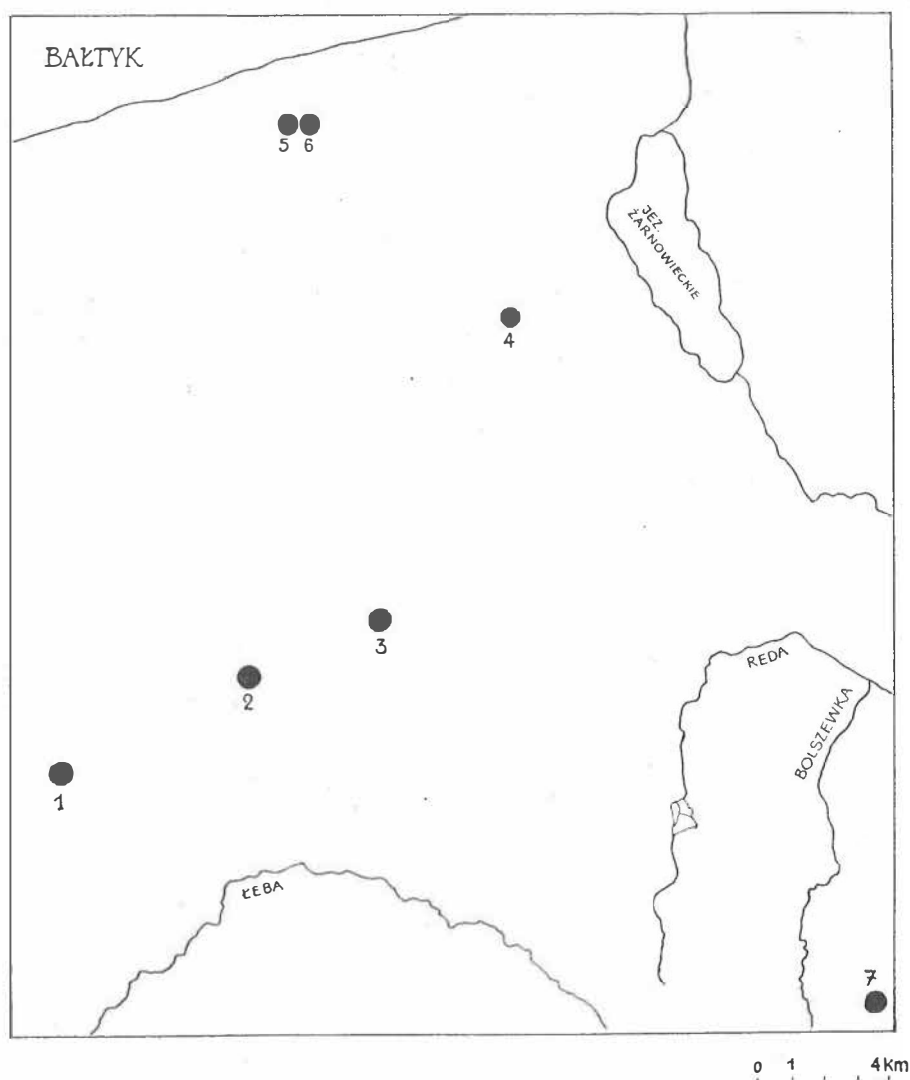


wpuszczaną zakładką, barwy brunatnej, zachowana w kilku ułamkach (ryc. 12). Znaleziono też dwa fragmenty przepalonego, bliżej nie określonego przedmiotu, wykonanego z cienkiej blachy brązowej, zdobionej wytłaczanymi, głębokimi rytami (ryc. 12).

* * *

Odkryta w Sychowie popielnica domkowa jest czternastym tego typu znaleziskiem na terenie Pomorza i jedynym w chwili obecnej oryginalnym egzemplarzem w polskich zbiorach muzealnych. Znalezione dotychczas okazy, zachowane w całości lub fragmentarycznie, zostały naniesione na mapę przez T. Malinowskiego³. Rozprzestrzeniają się one na obszarze między dolną Wisłą na wschodzie a Bytowem i Sulechówkiem, woj. gorzowskie, na zachodzie. Wyjątkowo jedno znalezisko, niepewnego zresztą pochodzenia, z Myślimierza, woj. słupskie, oddala się od omawianej grupy, w kierunku południowo-zachodnim. Największe skupisko po-

³ T. Malinowski, *Obzrądek pogrzebowy ludności kultury pomorskiej*. Wrocław — Warszawa — Kraków 1969, mapa XXIV.



Ryc. 13. Mapa stanowisk z popielnicami domkowymi: 1 — Obliwice, 2 — Pużyce, 3 — Wódka, 4 — Bychowo, 5 — Lubiatowo, 6 — Osieki, 7 — Sychowo

Fig. 13. Map of sites with house urns: 1 — Obliwice, 2 — Pużyce, 3 — Wódka, 4 — Bychowo, 5 — Lubiatowo, 6 — Osieki, 7 — Sychowo

pielnic domkowych występuje na pograniczu województw: gdańskiego i słupskiego między: Bałtykiem na północy, Jezioro Żarnowieckim, rzeką Piaśnica, rzeką Gościcina (dopływ Redy) na wschodzie, rzeką Łeba na południu. Zachodnią granicę stanowi linia między Lęborkiem a Choczewem, gm. loco, woj. słupskie (por. ryc. 13). W siedmiu miejscowościach

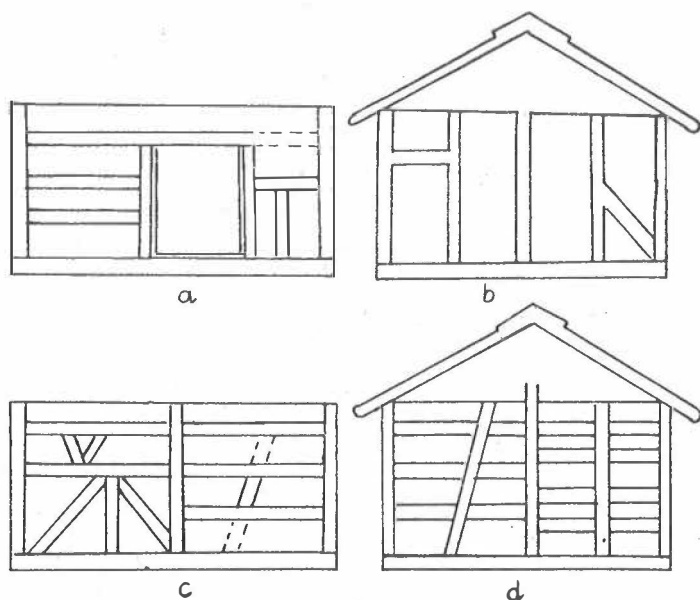
położonych na omawianym terenie odkryto 8 popielnic domkowych, w tym 5 zachowanych w całości lub zrekonstruowanych i 3 w postaci takich fragmentów, jak nóżki i płytka zabezpieczająca otwór wejściowy. Zespół tych znalezisk wraz z towarzyszącym im wyposażeniem ukazuje poniższe zestawienie.

Miejscowość	Forma grobu	Rodzaj znaleziska	Wyposażenie
Bychowo, gm. Gniewino	?	nóżka popielnicy	?
Lubiatowo, gm. Choczewo	kurhan	4 nóżki i fragmen- ty ścianek	ułamki ceramiki bliżej nie określone
Obliwice, gm. Łebień	grób skrzynkowy	popielnica na 4 nóżkach	szpila z profilowaną główką, bransoleta o powrotnym zwoju
Obliwice	grób skrzynkowy	popielnica na 4 nóżkach	szpila z profilowaną główką, naczynie
Osieki, gm. Choczewo	kurhan	fragment popielni- cy na 4 nóżkach	popielnica z oczkami, pokrywa wpuszczana
Puzyce, gm. Łęczyce	grób skrzynkowy	fragment drzwiczek popielnicy	brzytwa brązowa, fra- gment naczynia brązo- wego, pokrywa wpu- szczana
Sychowo, gm. Luzino	grób skrzynkowy	popielnica na 4 nóżkach	fragmenty popielnicy z pokrywą wpuszczaną, czerpak, kolczyk
Wódka, gm. Łęczyce	grób skrzynkowy	2 popielnice na 6 i 7 nóżkach	popielnica z oczkami

Omawiane znaleziska, z wyjątkiem dwóch egzemplarzy pochodzących z okolic Gdańska, stanowią dość wierne modele drewnianych budynków palafitowych — chat mieszkalnych bądź spichlerzy. Jak na tle dotychczas poznanych okazów prezentuje się popielnica z Sychowa? W odróżnieniu od pozostałych prostokątnych domków krytych dwuspadowymi dachami jest kształtu owalnego. Dach jej jest w rzucie poziomym kołisty z kalenicą biegnącą po przekątnej od przedniego do tylnego narożnika. Natomiast cechy zbieżne — to narożne słupy, otwór wejściowy z odrzwiami zasłaniany płytką oraz nóżki.

Przed podjęciem próby odtworzenia budownictwa drewnianego wczesnej epoki żelaza na Pomorzu Wschodnim na podstawie znanych popielnic należy zapoznać się z występującymi w nich elementami konstrukcyjnymi. Zestawione razem cechy tych popielnic na obecnym etapie wiedzy, przy braku znalezisk domostw, mogą stanowić istotny przyczynek do poznania ówczesnego budownictwa tego obszaru.

Dwuspadowe dachy chat wspierane były na szczytowych sochach — ten bardzo istotny element konstrukcyjny uwidoczniiony jest na dwóch egzemplarzach, pochodzących z Obliwic i Wódki (ryc. 14b, d, 15). Krawędzie dachów wystawały za ściany budynków, tworząc okapy. Poszycie stanowiły regularnie rozłożone snopki trzciny lub słomy, zabezpieczone poziomymi żerdziami, co schematycznie zostało przedstawione na jednej z popielnic z Obliwic (ryc. 16). Kalenice dachów prawdopodobnie były wzmocniane — świadczą o tym zgrubienia w szczytowych partiach dachów u obu popielnic z Wódki. Okaz z Sychowa, jak już wspomniano,



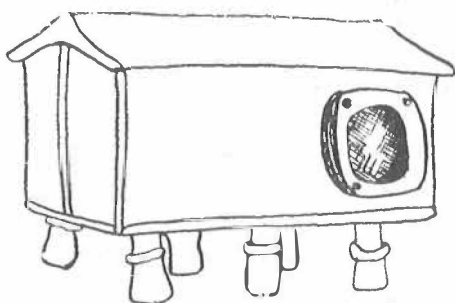
Ryc. 14. Obliwice, gm. Łebień, st. 1: a — ściana licowa popielnicy, b, d — ściany szczytowe, c — ściana tylna, e — przekrój poziomy popielnicy domkowej (wg F. Behna)

Fig. 14. Obliwice, Łebień district, site 1: a — front wall of urn, b, d — gable walls, c — rear wall, e — horizontal cross-section of house urn (after F. Behn)

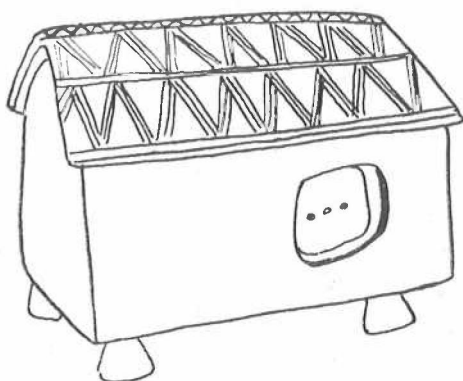
posiada dach ukształtowany odmiennie. W porównaniu do poprzednich, w swym założeniu jest mniej realistyczny i przypomina raczej czapkową pokrywę uformowaną na kształt dachu z szeroką, płaską kalenicą biegnącą po przekątnej narożników. Jak w pozostałych popielnicach, jest zaznaczony okap w postaci wymodelowanego brzegu wystającego 1 cm za ścianki popielnicy.

Konstrukcja ścian jest także najdokładniej przedstawiona na po-

Ryc. 15. Wódka, gm. Łęczyce, st. 1.
Popielnica domkowa (wg La Baume'a)
Fig. 15. Wódka, Łęczyce district, site
1. House urn (after La Baume)



Ryc. 16. Obliwice, gm. Łebień, st. 1.
Popielnica domkowa (wg L.J. Łuki)
Fig. 16. Obliwice, Łebień district, site
1. House urn (after L.J. Łuka)



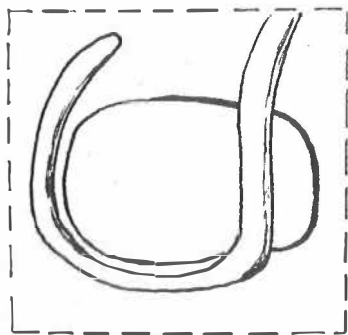
pielnicy nr 1 z Obliwic. Omawiany egzemplarz, zbudowany na rzucie nieregularnego prostokąta, wsparty jest na czterech narożnikowych łątkach, jednej umieszczonej w tylnej ścianie oraz po parze łątek i dwóch sochach zaznaczonych w ścianach szczytowych. Słup wzmacniający tylną ścianę budynku zastosowany został w jednym okazy z Wódki. Przestrzeń między słupami wypełniają ryte ciesie układane poziomo, pionowo i skośnie, tworzące nieregularną kratę⁴ (ryc. 14a—d). Omawiane elementy przedstawiane na ściankach popielnic sugerują stosowanie w budownictwie techniki sumikowo-łątkowej, tak jak to miało miejsce w Biskupinie.

Budowlę słupową reprezentuje także popielnica z Sychowa. Nalepiane listwy wyobrażające słupy, a podpierające dach znajdują się w czterech narożnikach i w ścianie licowej. Zastanawiający jest owalny kształt tego egzemplarza. Zastosowanie takiej formy mogło mieć dwie przyczyny: albo twórca popielnicy, niezbyt biegły w swym kunszcie, nie potrafił uformować czworobocznego domku, albo wprost przeciwnie — realistycznie przedstawił nieforemną, plecionkową chatę słupową o ścianach oblepianych gliną. Istnieje jeszcze inna możliwość: okaz z Sychowa

⁴ F. Behn, *Hausurnen*, Berlin 1924, s. 31, tabl. 12a.

mógł być wzorowany bezpośrednio na domkowych urnach italskich, do których nawiązuje bardziej niż do okazów występujących w najbliższym sąsiedztwie.

Otwory wejściowe w kształcie mniej lub bardziej regularnych prostokątów umieszczane były na popielnicach asymetrycznie, bliżej narożników, z lewej strony licowych ścian, nieco powyżej podstaw domków. Zamykanie popielnicy miało na celu przede wszystkim zabezpieczenie złożonych we wnętrzu prochów zmarłego, stąd przedstawienie obrazu ówczesnych drzwi domostw było znacznie utrudnione. Zamysł ten udało się zrealizować jedynie na popielnicy nr 1 z Obliwic. Otwór w kształcie regularnego, wydłużonego prostokąta na wzmiankowanym egzemplarzu jest umieszczony równo z podstawą domku i zaopatrzony z obu stron w odrzwia z wyżłobionymi wąskimi wpustami, służącymi — zdaniem F. Behma — do osadzania drzwi (ryc. 14a). Płytki wyobrażającej drzwi w tym egzemplarzu nie stwierdzono. Zabezpieczanie otworów wejściowych w pozostałych popielnicach jest zróżnicowane. Egzemplarze z Sychowa, Wódki i Pużyc (ryc. 8a, h, 15, 16) zamykane były za pomocą płytek wkładanych między obrzeżenia uformowane dookoła otworów wejściowych i ryglowane zatyczkami wkładanymi w wyżłobione w listwach otworki. Otwór w okazy z Sychowa umieszczony był dodatkowo między dwoma słupkami: narożnikowym i dodatkowym usadowionym w ścianie licowej, sięgającym dachu i tworzącym jednocześnie część obrzeżenia wejścia. Oryginalny sposób zakrycia wejścia przedstawiono na popielnicy nr 2 z Obliwic. Otwór, usytuowany nieco wyżej od po-



Ryc. 17. Obliwice, gm. Łebień, st. 1. Umocowanie płytki zabezpieczającej otwór wejściowy (wg Ö. Kunkla)

Fig. 17. Obliwice, Łebień district, site 1. Securing of the slab covering the entrance (after O. Kun-kiel)

przednich, założony był przesuwaną płytką z otworkami, umieszczoną po wewnętrznej stronie ściany domku w specjalnie skonstruowanej obudowie (ryc. 17).

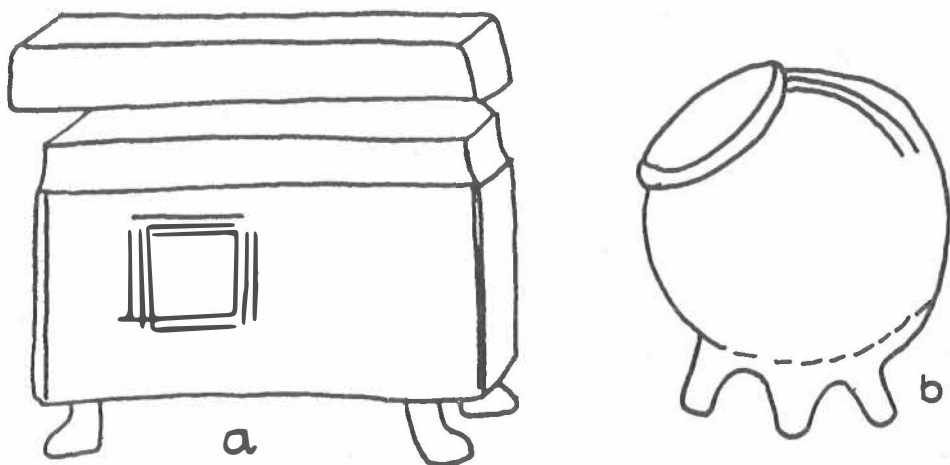
Innym elementem konstrukcyjnym zaznaczonym na popielnicach domkowych są podwaliny w postaci plastycznych listew obiegających

dokoła podstawy domków. Detal ten uwidoczniiony jest na dwóch egzemplarzach z Wódki i na popielnicy nr 1 z Obliwic. Za wyobrażenie podwaliny można uznać schropowaną, poziomo obmazywaną dolną część ścianek okazu z Sychowa. W tym ostatnim wypadku obmazywane jest także i dno popielnicy.

Wszystkie dotychczas odkryte popielnice domkowe stoją na nóżkach osadzonych w pewnym oddaleniu od krawędzi ścianek. Na poszczególnych egzemplarzach występują one w liczbie od 4 do 7 sztuk. Kształt ich jest różnicowany — stożkowaty, cylindryczny lub silnie profilowany.

Niestety nie zachowały się fragmenty popielnic domkowych pochodzące z dwóch kurhanów w Osiekach i Lubiawie. Lakoniczne wzmianki z okresu międzywojennego, zachowane w archiwum Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, informują o odkryciu płaskich skorup pochodzących ze ścianek popielnic i cylindrycznych nóżek (po cztery w każdym kurhanie).

Przy omawianiu popielnic domkowych z terenu Pomorza Wschodniego pominięto dwa egzemplarze pochodzące z okolic Gdańska. Uczyniono to celowo, gdyż obydwa okazy nie stanowią modeli chat, nawiązując jedynie do popielnic domkowych tylko symboliką (ryc. 18a, b). Pierwsza



Ryc. 18. Gdańsk — okolice. Popielnica kulista na nóżkach i popielnica domkowa sześciokątna (wg L.J. Łuki)

Fig. 18. Gdańsk — vicinity. Round urn on feet and hexagonal house urn (after L.J. Łuka)

z nich wyobraża kuliste naczynie stojące na czterech nóżkach z otworem umieszczonym w górnej części i zamkniętym pokrywą. Druga — zbudowana w kształcie skrzyni, również na czterech nóżkach przedstawia-

jących stopy ludzkie, nakryta jest niskim obejmującym wiekiem. Na jednej z dłuższych ścianek widoczny jest ryt w kształcie kwadratu, utworzony z potrójnych i podwójnych linii, wyobrażający otwór wejściowy. Omawiany okaz, odkryty w 1944 r. pod Gdańskiem, znajdował się w grobie skrzynkowym zawierającym także ułamki kilku innych nie zidentyfikowanych popielnic⁵. Formą swą nawiązuje raczej do etruskich sarkofagów niż do popielnic naśladujących budynki mieszkalne bądź gospodarcze.

Popielnice domkowe na nóżkach uważane są powszechnie za miniaturowe modele współczesnych im budowli naziemnych, bądź to spichlerzy bądź też budynków mieszkalnych. Za modelem spichlerza opowiada się między innymi W. La Baume i W. Szafrąński, za chatą mieszkalną — L.J. Łuka i T. Malinowski. Pierwsi badacze, opierając się na przekazach mitologicznych, uważają ten typ popielnicy za rodzaj zasobnika na prochy ludzkie, chronione — analogicznie jak zboże — przed zniszczeniem szczelnym zamknięciem utrudniającym dostęp do wnętrza⁶. Drudzy w naturalistycznym odtworzeniu budynku widzą symboliczny pochówek zmarłego w domu, na co wskazują analogie etnologiczne oraz dążność do stworzenia zmarłemu warunków podobnych do posiadanych za życia⁷. L.J. Łuka słusznie zauważa, że fakt sporadycznego występowania na stosunkowo małym obszarze popielnic domkowych mógł wynikać z rzadkości stawiania naziemnych domostw na Pomorzu Wschodnim.

Zgrupowanie tego typu egzemplarzy prawie wyłącznie na terenie przylegającym do zachodniego brzegu Jeziora Żarnowieckiego, gdzie odkryto 6 skarbów z okresu halsztackiego, można tłumaczyć większą możliwością tamtejszej ludności⁸. Bogate rody, zamieszkujące okazałe drewniane domy naziemne, mogły zapewnić swoim zmarłym również okazały pochówek w postaci popielnicy-chaty i darów, takich jak brązowe ozdoby lub luksusowa ceramika. Zróżnicowanie majątkowe można prześledzić na fragmentarycznie przebadanym cmentarzysku w Sychowie. Obok okazałego grobu skrzynkowego z popielnicą domkową i darem w postaci wykwintnego czerpaka znajdował się następny grób, utworzony z polnych kamieni, między którymi stały — obecnie zniszczone — prymitywne naczynia z przepalonymi kośćmi ludzkimi. O randze zmarłego pochowanego w popielnicy domkowej świadczyć może centralne usytuowanie

⁵ W. La Baume, *Hausurnenfunde aus Pommerellen und die Bedeutung der Hausurnen Speichernurnen im Kult nordischen Kreises*, Marburg 1963, s. 12, ryc. 2b.

⁶ Tamże, s. 12—13; W. Szafrąński, *W sprawie Etrusków nad Bałtykiem*, „Pomorania Antiqua”, t. 2, 1968, s. 23.

⁷ L.J. Łuka, *Obrządek pogrzebowy na Pomorzu Gdańskim*, „Pomorania Antiqua”, t. 2, 1968, s. 63; T. Malinowski, o. c., s. 108—109.

⁸ L.J. Łuka, *Obrządek pogrzebowy...*, s. 63—64.

wanie urny w komorze grobowej; prochy następnego osobnika, złożone w zwykłym naczyniu, mieściły się tuż przy ścianie wschodniej grobu, w miejscu mniej eksponowanym. Podkreślić należy, że występowanie w jednym grobie popielnicy-domku i popielnicy-naczynia bynajmniej nie jest sporadyczne (porównaj zestawienie). Analiza antropologiczna materiału kostnego z Sychowa może rzucić światło na panujące ówczesnie układy społeczno-rodzinne. W omawianym grobie pochowano trzy osoby. W popielnicy domkowej złożono kości mężczyzny, zmarłego w wieku 35—45 lat, w naczyniu — kości małego dziecka. Natomiast prochy młodej kobiety, zmarłej w wieku 20—25 lat, rozłożono w obu popielnicach. Według sugestii antropologa, kobietę z dzieckiem spalono na innym niż mężczyznę stosie; większość jej prochów pomieszczono na dnie domku⁹. Tego rodzaju rozmieszczenie poszczególnych osobników wskazuje na hierarchię ich pozycji. Mężczyzna, stojący na najwyższym szczeblu, po śmierci uzyskuje pochówek najokazalszy; kobieta-matka dzieli po śmierci swój byt między mężczyznę a dziecko. Na jej niższą pozycję, jako kobiety, może wskazywać złożenie kości na dnie naczynia. Dziecko — osoba w tym układzie najmniej ważna — pochowane jest w zwykłym garnku. Warto zauważyć, że wspólny pochówek w popielnicy młodych kobiet i dzieci na cmentarzyskach halsztackich na Pomorzu Wschodnim nie należał do rzadkości.

Przy omawianiu obrządku pogrzebowego związanego z popielnicami domkowymi należy dodać, że stosowanie grobów skrzynkowych nie stanowiło reguły; fragmenty tego typu naczyń sepulkralnych w dwóch wypadkach odkryto w kurhanach, niestety zniszczonych w czasie prac drogowych, w Lubiatowie i Osiekach¹⁰.

* * *

Towarzyszący popielnicom domkowym inwentarz, na który składają się ceramika i wyroby z brązu, wykazuje zarówno pod względem chronologicznym, jak i kulturowym pewną jednolitość. Jest on mianowicie

⁹ J. Gładkowska-Rzeczycka, *Antropologiczna analiza przepalonych szczątków kostnych z Sychowa, gm. Luzino, „Pomorania Antiqua”, t. 7, s. 400.*

¹⁰ W literaturze przedmiotu kurhany z Lubiatowa i Osieków występują jako odrębne zespoły. Tymczasem z zachowanych danych w Archiwum Muzeum Archeologicznego w Gdańsku wynika, że oba obiekty należały do jednego cmentarzyska kurhanowego usytuowanego przy drodze granicznej Lubiatowo—Osieki (pierwszy kurhan położony ok. 1 km na południe od Lubiatowa i 100 m na wschód od drogi Lubiatowo—Osieki, drugi kurhan ok. 500 m na południowy wschód od Lubiatowa i 100 m na północny wschód od tejże drogi). Oba obiekty zostały odkryte w 1938 r. w czasie prac ziemnych związanych z gromadzeniem kamieni. Być może rozebrano więcej kurhanów niszcząc bezpowrotnie większe cmentarzysko (por. tećzki nr 744, 761).

charakterystyczny dla grupy kaszubskiej kultury łużyckiej w okresie Hallstatt C. Materiał z Sychowa mieści się także w tym przedziale czasowym. Sprawa poprawnej chronologii pomorskiej popielnic domkowych wymaga więc ponownego rozważenia. W dotychczasowej literaturze przedmiotu panowały na ten temat rozbieżne opinie. Tak na przykład E. Petersen umieszczał je w V okresie epoki brązu¹¹, co krytykuje zarówno J. Kostrzewski¹², jak i W. Łęga¹³. Również F. Behn, datujący początkowo pomorskie popielnice domkowe na okres lateński, opowiedział się za ich datowaniem na ten sam — co Petersen — czas¹⁴. Do grupy archeologów umieszczających omawiane egzemplarze w ostatniej fazie epoki brązu należy także W. La Baume¹⁵. Natomiast za datowaniem popielnic domkowych z terenu Pomorza na okres Hallstatt C opowiedzieli się zgodnie niemal wszyscy badacze polscy (W. Antoniewicz, J. Antoniewicz, W. Hensel, J. Kostrzewski, L.J. Łuka i T. Malinowski¹⁶), a z zagranicznych — J. Kucharenko¹⁷.

W celu uzyskania dokładnych ram chronologicznych dla pomorskich popielnic domkowych należy oprzeć się przede wszystkim na analizie zabytków metalowych i ceramicznych towarzyszących im w grobach oraz w nieco mniejszym stopniu na formach samych grobów.

Zabytki metalowe występujące z popielnicami domkowymi to: dwie szpile, bransoleta o powrotnym zwoju, kolczyk, brzytwa i fragment bliżej nie określonego naczynia brązowego z otworkami na dnie. Te dwa ostatnie wyroby znane są tylko ze schematycznych rysunków zachowa-

¹¹ E. Petersen, *Die frühgermanische Kultur in der Ostdeutschland und Polen*, Berlin 1929, s. 42.

¹² J. Kostrzewski, *Dwa cmentarzyska kultury pomorskiej w Dębówku Nowym, w powiecie wyrzyskim i w Warszowie III, w powiecie morskim*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 12, 1932, s. 57.

¹³ W. Łęga, recenzja pracy E. Petersena, *Die frühgermanische Kultur in der Ostdeutschland und Polen*, Berlin 1929, zob. „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 8, 1929—1931, s. 221, 224.

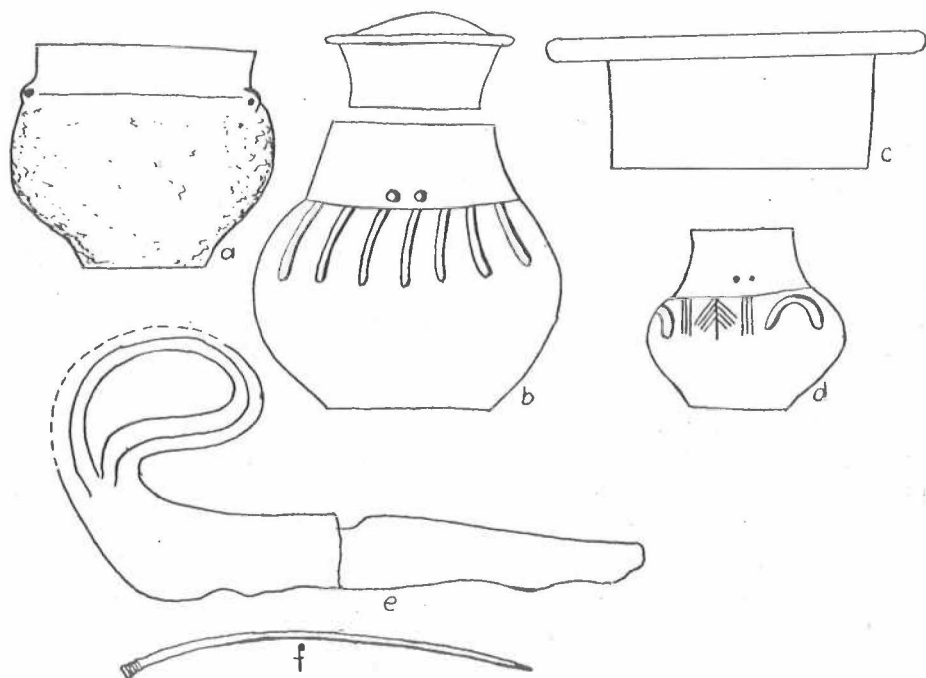
¹⁴ F. Behn datował początkowo popielnice domkowe na okres lateński (por. *Hausurnen*, Berlin 1923, s. 32), jednakże później przesunął ich chronologię na schyłek epoki brązu — Ebert, *Reallexikon*, t. 5, s. 222.

¹⁵ Por. W. La Baume, *Urgeschichte der Ostgermanen*, Danzig 1934, s. 16.

¹⁶ W. Antoniewicz, *Zagadnienie ekspansji kultury pomorskiej w okresach Hallstatt C/D i La Tène 1*, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych”, R. 5, 1962, z. 3 (25), s. 11—12; tenże, *Geneza i chronologia pomorskich urn domkowych*, „Przegląd Archeologiczny”, t. 7, 1946, z. 1, s. 97; W. Hensel, *Polska starożytna*, Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk 1973, s. 271 — datuje je na przełom okresów Hallstatt C/D; J. Kostrzewski, *Pradzieje Pomorza*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1966, s. 78; L.J. Łuka, *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1966, t. 1, s. 52, 289, 299, 332—333, 424—425; T. Malinowski, o.c., s. 155—156.

¹⁷ J. Kucharenko, *Archeologija Polski*, 1969, s. 97—98.

nych w Archiwum Muzeum Archeologicznego w Gdańsku¹⁸. Dwom popielnicom domkowym z Obliwic towarzyszyły dwie szpile brązowe małych rozmiarów, o słabo profilowanej główce, zdobione na trzonku grupami kresek (ryc. 19f). Forma ich wykształciła się z wcześniejszych, występujących na Pomorzu w IV—V okresie epoki brązu, okazów z głów-



Ryc. 19. Inwentarz towarzyszący popielnicom domkowym: a — popielnica z Obliwic, b — popielnica oczkowa z Osieków, c — pokrywa wpuszczana z Pużyc, d — popielnica oczkowa z Wódki, e — brzytwa brązowa z Pużyc, f — szpila brązowa z Obliwic (a — wg Kunkla, b, c, e — Archiwum MAG, d, f — wg F. Behma)

Fig. 19. Inventory accompanying the house urns: a — urn from Obliwice, b — eye urn from Osieki, c — inserted lid from Puzyce, d — eye urn from Wódka, e — bronze razor from Puzyce, f — bronze pin from Obliwice (a — after Kunkiel; b, c, e — GAM Archives; d, f — after F. Behn)

kami stożkowatymi lub wazowatymi. Te ostatnie, w nieco większych rozmiarach, przetrwały na omawianym terenie do końca okresu halštackiego. Z okresu Hallstatt C znany jest jeden okaz takiej ozdoby — z Pączewa, gm. Bobowo¹⁹. Szpile obliwickie nawiązują typologicznie do

¹⁸ Archiwum Muzeum Archeologicznego w Gdańsku,teczka Puzyce, nr 767.

¹⁹ L.J. Łuka, *New Materials Origins of the Pomeranian Culture in Eastern Pomerania*, „Archeologia Polona”, t. 4, 1962, s. 193, ryc. 4c.

wczesnohalsztackich form o słabo profilowanych główkach i trzonkach zarówno prostych, jak i ukształtowanych w formie łabędzich szyjek, zdobionych ornamentem liniowym; znane są między innymi z wielkiego wczesnohalsztackiego cmentarzyska w Wielkiej Wsi (obecnie Władysławowo). W okresie Hallstatt D ich miejsce — prócz innych form — zajmują już szpile proste i szpile z łabędzią szyjką, zdobione wyraźnym karbowaniem na główce. Okaz brzytwy z Pużyc o kształcie w przybliżeniu trapezowatym, zaopatrzonym w duże wystające ponad górny brzeg ucho (ryc. 19e), jest zbliżony pod względem budowy ucha do brzytwy z Dąbrowa, gm. Sierakowice, datowanej na schyłek epoki brązu²⁰. Można by więc wysunąć wniosek, że brzytwa z Pużyc stanowi młodsze ogniwo rozwojowe okazu z Dąbrowa i pochodzi już z okresu Hallstatt C. Na ten sam okres przypada produkcja bransolet i powrotnym zwoju, której fragment został znaleziony wewnątrz popielnicy domkowej z Obliwic. Bransolety o powrotnym zwoju występują dość licznie na Pomorzu Wschodnim — obszarze ich produkcji. Na typowo wczesnohalsztackim cmentarzysku z Chłapowa, gm. loco, odkryto popielnicę zawierającą aż siedem wspomnianych ozdób²¹. Nie są przydatne niestety w ustalaniu chronologii wyroby takie, jak kolczyk — ozdoba użytkowana powszechnie w grupie kaszubskiej kultury łużyckiej i w kulturze wschodniopomorskiej — i fragment brązowego naczynia, znanego wyłącznie ze schematycznego rysunku.

Współwystępująca z popielnicami domkowymi ceramika również potwierdza przynależność tychże egzemplarzy do grupy kaszubskiej kultury łużyckiej z okresu wczesnohalsztackiego. Naczynia z Sychowa, Obliwic i Osieków (ryc. 9d, 19a—b) należą tak pod względem formy, jak i ornamentyki (pionowe, szerokie bruzdy na brzuścach) do ceramiki powszechnie występującej w tym okresie na Pomorzu Wschodnim. Również płaskie pokrywy wpuszczane z Sychowa i Pużyc (ryc. 9a, 19c) są charakterystyczne dla okresu wczesnohalsztackiego. Chronologię tę i przynależność kulturową do omawianej grupy potwierdzają „oczka” znajdujące się na popielnicach z Osieków i Wódki²². Stosunkowo rzadki ornament w postaci plastycznych półksiężyców, wymodelowanych na brzuścu, przedzielanych grupami rytych linii na popielnicy z Wódki (ryc. 19d), ma także swój odpowiednik w naczyniu pochodzącym z dobrze datowanego cmentarzyska w Chłapowie oraz w popielnicy z nowo odkrytego

²⁰ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, Poznań 1958, s. 156, ryc. 114.

²¹ G. Ossowski, *Prusy Królewskie*, Kraków 1879, tabl. XXVI, ryc. 5.

²² W kwietniu 1975 r. odkryto w Sychowie na st. 2, w niedalekiej odległości od grobu nr 1, zawierającego popielnicę domkową, dalszy grób skrzynkowy (nr 3), wyposażony w popielnicę oczkową.

cmentarzyska we Władysławowie o tejże samej chronologii, co obiekt chłapowski²³. Do niewątpliwie ciekawych okazów ceramicznych, odznaczających się precyzją wykonania, należy czerpak z Sychowa (ryc. 9b, 10) o cienkich, starannie wyświeconych ściankach barwy czarnej. Dwustożkowate czerpaki z ostrym załomem brzuśca i wklęsłym dnem występują dość powszechnie na terenie Wielkopolski w okresie halsztackim. Okaz z Sychowa jednakże formą zbliżony jest raczej do importowanych czerpaków brązowych datowanych na IV—V okres epoki brązu, znanych z obszarów Wielkopolski²⁴, i być może stanowi naśladownictwo metalowych naczyń tego typu.

Mniej pewnym wyznacznikiem chronologicznym i kulturowym są formy grobów i rytuał pogrzebowy. Według W. Hensla, zwyczaj chowania zmarłych w popielnicach domkowych jest równoczesny z szeroko rozpowszechnionym stosowaniem popielnic twarzowych i przypada na schyłek podokresu Hallstatt C, tj. 550 lat p.n.e., a nawet na początek okresu Hallstatt D, tj. 500 lat p.n.e. Nowy zwyczaj pochówku i stosowanie grobowców rodzinnych wspomniany badacz wiąże z początkiem nowej kultury, którą nazywa wejherowsko-krotoszyńską (kultura wschodniopomorska). Wzmiankowane zwyczaje pogrzebowe uważa za podstawowe cechy odróżniające tę kulturę od poprzedniej — łużyckiej²⁵. Zachodzi jednak pytanie: czy istotnie pojawienie się popielnic domkowych jest równoczesne z pojawieniem się popielnic twarzowych i czy na pewno popielnice domkowe są jednym z symptomów nowej kultury? Przecież zwyczaj chowania zmarłych w kamiennych skrzyniach na terenie Pomorza Wschodniego ciągnie się od późnej epoki brązu aż do środkowego okresu lateńskiego, stanowiąc niewątpliwie dziedzictwo grupy kaszubskiej kultury łużyckiej. Na przykład — w kurhanach kultury łużyckiej w Siemirowicach, gm. Cewice, datowanych na późny okres epoki brązu, odkryto skrzynie zawierające po kilka popielnic²⁶. Na cmentarzyskach wczesnohalsztackich zgrupowanych wokół nasady Półwyspu Helskiego: w Wielkiej Wsi, Chłapowie, Władysławowie, istotnie przeżywały skrzynkowe groby jednopopielnicowe. Natomiast na innych cmen-

²³ Pierwsze naczynie znajduje się w zbiorach Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, drugie — w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

²⁴ W. Szafranski, *Skarby brązowe z epoki wspólnoty pierwotnej w Wielkopolsce*, Warszawa — Wrocław 1955, s. 99—100, tabl. XVII.

²⁵ W. Hensel, *Archeologia i prahistoria — Kierunki ekspansji archeologicznej kultury „pomorskiej” wejherowsko-krotoszyńskiej*, Warszawa — Kraków — Gdańsk 1971, s. 76, 78; tenże, *Polska starożytna*, s. 275.

²⁶ A. Szymańska, *Cmentarzysko kurhanowe kultury łużyckiej z IV i V okresu epoki brązu w Siemirowicach, gm. Cewice (badania w latach 1971—1974)*, „Pomorania Antiqua”, t. 7, s. 249.

tarzyskach z tego okresu w grobach skrzynkowych, nie różniących się formą od analogicznych obiektów stosowanych w okresie późnohalsztackim, występuje zarówno jedna, jak i trzy do pięciu popielnic²⁷, w tym tak charakterystyczne dla kultury łużyckiej popielnice oczkowe (między innymi Luzino st. 11 i 16)²⁸. Ceramika z grobów rodzinnych, kilkupo-pielnicowych, kształtem i dekoracją ściśle nawiązuje do popielnic z cmentarzysk nadmorskich.

Jak wynika z powyższego wywodu, stosowanie grobów rodzinnych skrzynkowych jest charakterystyczne dla obu kultur — łużyckiej i wejherowsko-krotoszyńskiej. Podstawowa różnica polega więc nie na liczbie pochówków — w pierwszej kulturze do pięciu, w drugiej do kilkunastu popielnic — a na formach ceramiki. Dotychczas nie stwierdzono naczyni w stylu łużyckim współwystępujących z popielnicami domkowymi w grobach zawierających popielnice twarzowe. Groby z popielnicami domkowymi są wprawdzie okazalsze od innych wczesnohalsztackich, prawdopodobnie z uwagi na większą rangę zmarłego, ale ich wyposażenie nie odbiega od przeciętnego grobu kultury łużyckiej grupy kaszubskiej.

Za równoczesnym występowaniem popielnic domkowych i twarzowych mógłby ewentualnie przemawiać przykład cmentarzyska w Obliwicach, gdzie prócz grobu z popielnicą domkową odkryto cztery inne groby, z których jeden zawierał szczątki popielnicy twarzowej ozdobionej kolczykami z paciorkami ze szkła i bursztynu oraz z łańcuszkami i trójkątnymi blaszkami, przykrytej czapkowątą pokrywą²⁹ — a więc przedmioty charakterystyczne dla kultury wejherowsko-krotoszyńskiej. Ten odosobniony przypadek nie może jednak stanowić dowodu na współwystępowanie obu typu popielnic na terenie Pomorza Wschodniego. Równie dobrze daje świadectwo o długotrwałym użytkowaniu cmentarzyska przez ludność wzmiankowanych kultur. Potwierdzeniem przynależności popielnic domkowych, w tym i popielnicy z Sychowa, do grupy kaszubskiej kultury łużyckiej okresu Hallstatt C jest, jak już wspomniano, brak ceramiki w stylu łużyckim w grobach z popielnicami twarzowymi w okresie Hallstatt D.

Z powyższego przeglądu zabytków metalowych i ceramicznych oraz analizy form obrządku pogrzebowego związanego z popielnicami domkowymi występującymi na terenie Pomorza wynika, że te ciekawe i

²⁷ Gościcino, gm. Wejherowo, Gdynia—Wzgórze Nowotki, Kamieniecki Młyn, gm. Sierakowice, Karlikowo Lęborskie, gm. Łebień, Luzino, gm. loco, Szemud, gm. loco, i inne.

²⁸ B. Wiącek, *Z badań nad osadnictwem z wczesnej epoki żelaza na terenie Luzina, pow. wejherowski*, „Pomorania Antiqua”, 1971, t. 4, s. 251, 252, 257, ryc. 4, 5, 11.

²⁹ F. Behn, o. c., s. 32, tabl. 13b.

rzadkie okazy ceramiki sepulkralnej występują wyłącznie w okresie Hallstatt C i są wytworem nadmorskiej ludności kultury łużyckiej.

Opracowanie niniejsze, poświęcone pomorskim popielnicom domkowym, ma zakres dosyć zawężony, ogranicza się jedynie do zagadnień związanych z tą ceramiką grobową jako odzwierciedleniem nadmorskiego drewnianego budownictwa oraz jest jeszcze jedną próbą uściślenia ich chronologii, a zwłaszcza przynależności kulturowej. Pominięte zostały natomiast bardzo interesujące i szeroko omawiane w literaturze przedmiotu takie aspekty, jak: wpływ kultury etruskiej na wytworzenie się tej specyficznej i mało rozpowszechnionej formy popielnic, a w okresie nieco późniejszym powszechnie przyjętych popielnic twarzowych; upowszechnienie się nowych treści mitologicznych na Pomorzu; występowanie popielnic na terenie Europy, a szczególnie na zachodnich rubieżach kultury łużyckiej i inne.

Odkrycie popielnicy domkowej w Sychowie z pewnością przyczyni się do ponownego zainteresowania się badaczy omawianym zagadnieniem i ujęcia omawianego problemu w szerszym zakresie.

Na zakończenie chcę złożyć podziękowanie Panu Doktorowi Leonowi Janowi Łuce za cenne wskazówki udzielone mi w czasie pisanie artykułu.

BARBARA WIĄCEK

HOUSE URN FROM SYCHOWO, LUZINO DISTRICT

Summary

The house urn from Sychowo, Luzino district, was accidentally uncovered during ploughing. It was found in a chest grave built in the shape of a rectangle from four thick slabs, covered by a large boulder and numerous field stones. The cist was surrounded by enclosing stones. Inside the chest, fragments of a seriously damaged vessel serving as an urn, and a clay scoop were found.

The urn mentioned is the fourteenth to be found in Pomorze (Pomerania). It was formed in the shape of a house on 4 feet, covered by a cap-like roof. In its lower part, the horizontal cross-section of the house is oval, measuring 31×25.5 cm., whereas in the upper part it is circular — diameter 23 cm. It is 36 cm. high. The urn possesses such structural elements as corner posts formed from slats, an entrance at the front, framed with an asymmetrical slat serving to support the slab covering the entrance. The horizontal plan of the roof is circular, with a diameter of 25 cm. The edges, imitating eaves, protrude slightly beyond the walls. A ridge running diagonally from the front to the rear corner, has been

modelled on the roof. The lower parts of the urn, bottom and feet are rough and horizontally smeared by finger marks. The upper parts of the walls, roof and inside of the vessel have been carefully smoothed. The urn has been preserved completely, the colour being a uniform light brown, a mixture of fine-grained mica being visible on the surface. It contains the burnt bones of two bodies — a woman aged 20—25 and a man aged 35—45.

The accompanying inventory — a second urn and scoop — indicate the chronology and culture to which the house urn from Sychowo belong. The items mentioned are typical of the Cashubian group of Lusatian Culture as regards both form and ornament (bulbous pots with conical neck decorated with groups of vertical furrows, flat inserted lid and biconical scoop).

The Lusatian style is not only characteristic of the Sychowo house urn, but also such grave furniture as pottery and bronze articles from other items of this type from Pomorze (Pomerania).

The Sychowo house urn should be dated as the beginning of the early Iron Age (650—550 B.C.). The artefact mentioned and other house urns from Pomorze constitute imitations of local wooden building.